

9 Φεβρουαρίου 2021

Η Υπαπαντή και η ακολουθία στη νέα μητέρα ως προκλήσεις γι' αλλαγή

Ορθοδοξία / Θρησκευτική ζωή

Δρ. Αναστάσιος (Τάσος) Ιωαννίδης

Συμμετέχοντας στις ακολουθίες για τη γιορτή της «Υπαπαντής» (Παρουσίαση του Βρέφους Ιησού στο Ναό, 2 Φεβρουαρίου), ένα πανηγύρι που ανάγεται στον 4ο αι., φέρνω στο νου μου κείμενα αρκετών Ορθοδόξων συγγραφέων, οι οποίοι από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 αναφέρουν ότι αισθάνονται σκανδαλισμένοι από τις ορθόδοξες προσευχές που διαβάζονται σε μια νέα μητέρα, ιδίως όσον αφορά την έννοια του «καθαρισμού» της λεχώνας από τον «ρύπο» (= βρωμιά, λεκέ) της. Εξηγούνται δε, γράφοντας ότι συσχετίζουν τέτοιες προσευχές με μια αναβίωση διατάξεων της Παλαιάς Διαθήκης (στο βιβλίο του Λευιτικού), η οποία τείνει να υποτιμά τη μητέρα και όλες τις γυναίκες.

Αν ο «ρύπος» σκανδαλίζει, τότε οι Ορθόδοξες ακολουθίες μας για τη γιορτή της Υπαπαντής ίσως επικριθούν κι αυτές, επειδή είναι γεμάτες με δυνητικά προσβλητικές παραθέσεις και υπαινιγμούς, οι οποίες επίσης μπορεί να εντοπιστούν στην παλαιοδιαθηκική μας κληρονομία. Θα ήθελα, λοιπόν, να εξετάσω αν όντως έχουν έτσι τα πράγματα. Και να το πράξω με αντικειμενικότητα για ν' ανακαλύψω τη ρίζα του σκανδάλου, έτσι ώστε -πρώτα ο Θεός- να μπορέσουμε να την υπερπηδήσουμε.

Κατ' αρχήν, μεταφέρω ένα μικρό μόνο δείγμα από τρεις τέτοιες φράσεις από τον Όρθρο της Υπαπαντής για περαιτέρω εξέταση:

«Αγίω Πνεύματι πάσα ψυχή ζωούται, και καθάρσει Υψούται, λαμπρύνεται»
(«Μέσω του Αγίου Πνεύματος, κάθε ψυχή ζωντανεύει, και μέσω του καθαρισμού, ανυψώνεται, φωτίζεται»).

«Παν άρσεν το την μήτραν διανοίγον, άγιον Θεώ· διό πρωτότοκον Λόγον, Πατρός ανάρχου Υιόν, πρωτοτοκούμενον Μητρί, απειράνδρω»
(«Κάθε αρσενικό παιδί που ανοίγει τη μήτρα, θα είναι άγιο για τον Θεό. Γι' αυτό, ο πρωτότοκος Λόγος, ο Υιός του αιώνιου Πατέρα, ο πρωτότοκος της Μητέρας, που δεν γνώρισε ποτέ άνδρα»).

«Παρέστη η βασίλισσα εκ δεξιών σου»
(«Η βασίλισσα στάθηκε δίπλα σου, στα δεξιά σου»).

Το νόημα των λέξεων είναι ευκατανόητο, αλλά στ' αυτιά των σκανδαλισμένων τέτοια ιερά κείμενα ίσως ν' αντηχούν σαν απειλητικά κείμενα. Υπονοούμενες σ' αυτά τα παραδείγματα είναι οι αντιλήψεις ότι: Η ζωή και ο καθαρισμός, από την πρώτη κιόλας μέρα συνυπάρχουν σε αδιαίρετη σύνδεση. Το αρσενικό παιδί είναι άγιο, ο Λόγος (ο Υιός του άναρχου Πατέρα) είναι αρσενικός και άγιος, ο Ιησούς (το

βρέφος της Μαρίας) είναι αρσενικός και άγιος. Η Βασίλισσα είναι γένους θηλυκού, αλλά ο Βασιλιάς, δηλαδή ο Θεός, είναι γένους αρσενικού. Έχει, λοιπόν, ο Θεός φύλον; Μήπως επανερχόμαστε σε αρχαιοελληνικές δοξασίες, ή μεσαιωνικές παρερμηνείες που ταυτίζουν την γυναίκα με το πονηρό;

Αν ακολουθήσουμε την λογική των σκανδαλισμένων, καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι ως Ορθόδοξοι, υποχρεούμαστε να «καθαριστούμε» όχι μόνο από το Λευιτικό, αλλά και από τους Ψαλμούς και την Έξοδο, που εμπλέκονται σ' αυτές τις λειτουργικές αναφορές. Προτιμότερο, όμως, είναι ν' απαντήσουμε με θάρρος, χρησιμοποιώντας τη φωνή του προφήτη Ησαΐα, που ακούγεται στον εσπερινό της Υπαπαντής:

«Ακοή ακούσετε, και ου μη συνήτε, και βλέποντες βλέψετε, και ου μη ίδητε» («Θα ακούσετε με τα αυτιά σας, και δεν θα κατανοήσετε, και όταν κοιτάζετε θα δείτε και δεν θα αντιληφθείτε»).

Πιστεύω ότι, αντί ν' αλλάξουμε τον Θεό, πρέπει ν' αλλάξουμε την αντίληψή μας για τη διάκριση του φύλου στον άνθρωπο, και να συμμορφωθούμε με τους ορισμούς των όρων άρσεν και θήλυ, όπως παρέχονται στη Γραφή. Πρέπει να κατανοήσουμε τη Γραφή χωρίς να επιβάλουμε στον Θεό τους δικούς μας λεξικογραφικούς ορισμούς και τις δικές μας κοσμικές αντιλήψεις περί ισότητας και δικαιωμάτων.

Η Γραφή μάς διδάσκει ότι η διάκριση των φύλων είναι πρόσκληση από τον Θεό για ενότητα: «έσονται οι δύο εις σάρκα μίαν» («οι δυο θ' αποτελέσουν μια σάρκα»). Αλλά αυτό θα γίνει πραγματικότητα μόνον όταν και οι δύο αποδεχθούν ως κεφαλήν τους τον Χριστόν: «πάντες γαρ υμείς εις εστε εν Χριστώ Ιησού» («διότι όλοι εσείς είστε ένας μέσα στον Ιησού Χριστό»).

[page_end]

Υπαπαντή του Κυρίου.

Η κεφαλή δεν υποσκάπτει την ενότητα, αλλ' αντίθετα είναι ο απαραίτητος πόλος που κάνει την ενότητα πραγματοποιήσιμη, την εκφράζει, την υπηρετεί: «και ος εάν θέλη υμών γενέσθαι πρώτος, έσται πάντων δούλος» («κι όποιος από σας θέλει να γίνει πρώτος, ας είναι υπηρέτης όλων»). Εξ άλλου έχουμε διδαχθεί: «Πατέρα μη καλέσητε Υμών επί της γης· εις γαρ εστιν ο πατήρ Υμών, ο εν τοις ουρανοίς» («Πατέρα σας μην καλέσετε κανέναν στη γη, γιατί ένας είναι ο πατέρας σας, αυτός στον ουρανό»).

Τα λειτουργικά κείμενα εκφράζουν με ακρίβεια την Ορθόδοξη Πατερική σωτηριολογική και ανθρωπολογική κατανόηση των κειμένων της Βίβλου, που είναι το θεμέλιο των Χριστολογικών δόγμάτων της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Ο δε «ρύπος» στην ακολουθία για την νέα μητέρα δεν αποτελεί κατάλοιπο του Λευιτικού· η ίδια η πρώτη προσευχή τον συνδέει με τον 50ο Ψαλμό: «ιδού γαρ εν ανομίαις συνελήφθην» (διότι είναι προφανές ότι έχω συλληφθεί μέσα στις ανομίες», επεξηγώντας, μάλιστα, ορθότατα, ότι το «εν αμαρτίαις εκίσησέ με η μήτηρ μου» («η μητέρα μου μέσα στις αμαρτίες, με εκίσησε») είναι συνώνυμο με το «διά ρύπου πάντες εσμέν ενώπιόν σου» (όλοι μας βρισκόμαστε μπροστά σου μέσω του ρύπου».

Ερμηνεύοντας την Γένεση, ο Άγιος Γρηγόριος ο Νύσσης συγκαταλέγει τον «ρύπον» ανάμεσα στους δερμάτινους χιτώνες με τους οποίους ο φιλεύσπλαχνος Πατέρας περιέβαλε τους πρωτοπλάστους κατά την έξοδό τους από τον Παράδεισο: «η μίξις, η σύλληψις, ο τόκος, ο ρύπος, η θηλή, η τροφή, η εκποίησης, η κατ' ολίγον επί το τέλειον αύξησις, η ακμή, το γήρας, η νόσος, ο θάνατος» («η σεξουαλική επαφή, η σύλληψη, ο τοκετός, ο ρύπος, ο θηλασμός, η τροφή, η αφοδευση, η σταδιακή

ωρίμανση προς στην τελειότητα, η νεανικότητα, το γήρας, η ασθένεια, ο θάνατος»).

Η «ακολουθία μετά τον τοκετό» δεν τελείται απλώς για τη νέα μητέρα, αλλά για όλη την ανθρωπότητα (ή τουλάχιστον, την Εκκλησία), που κατανοείται πάντα ως γένους θηλυκού. Η μητέρα δεν υποτιμάται, αλλ' αντιθέτως ανυψώνεται, ως ζωντανή αντιπροσώπευση της ανθρωπότητας. Η τεκνογονία δεν καταδικάζεται, αλλά μάλλον τιμάται από την ταύτισή της με το συν-δημιουργικό δώρο από τον Θεό στην ανθρωπότητα, την οποία μόνο η πτώση μολύνει και καθιστά χρήζουσα καθαρισμού. Με τις προσευχές για τη νέα μητέρα, καθαριζόμαστε όλοι, κι αυτόν τον καθαρισμό τον οφείλουμε στην συγκεκριμένη γυναίκα-μητέρα μπροστά μας. Μέσω ενός ανθρώπου, επήλθε ο θάνατος. Μέσω ενός Ανθρώπου, επήλθε η σωτηρία. «Η γυνή σωθήσεται διά της τεκνογονίας» («Μέσω της τεκνογονίας, σώζεται η γυναίκα»), δηλαδή, με τον τοκετό, σώζεται ολόκληρη η ανθρωπότητα»! Τι τιμή για τη μητέρα!

Επομένως, καλούμαστε όλοι, να επιταχύνουμε την ημέρα που (σύμφωνα με τον Ησαία) «πληθυνθήσονται οι εγκαταλειφθέντες επί της γης» («το καταλειφθέν (κατάλοιπο) στη γη θα πολλαπλασιαστεί»). Επιπλέον, προτείνω να μην περιμένουμε «Έως αν ερημωθώσι πόλεις παρά το μη κατοικείσθαι» («έως ότου οι πόλεις ερημωθούν, σε σημείο να είναι ακατοίκητες»).

Η Γραφή και η ερμηνεία της μέσα από τις ακολουθίες της Εκκλησίας μας είναι εγγυημένοι οδοδείκτες για το μέλλον, όπως και στους αιώνες που πέρασαν. Αν θέλουμε ν' αλλάξουμε κάτι, ας αλλάξουμε μονοιασμένοι τον εαυτό μας: «αυξήσωμεν εις αυτόν τα πάντα, ος εστιν η κεφαλή, ο Χριστός» («ας ωριμάσουμε με κάθε τρόπο προς Εκείνον, τον Χριστον, που είναι η κεφαλή»).

<https://bit.ly/36US6B8>